

ТИПОВА ОБСТАНОВКА СЛУЖБОВОЇ НЕДБАЛОСТІ У КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ХАРАКТЕРИСТИЦІ ЗЛОЧИНУ

Олексій В'ячеславович ВАХРУШЕВ,

*аспірант Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

Одним із досить поширених у практиці злочинів у сфері службової діяльності є службова недбалість. Даний вид кримінального правопорушення потребує створення окремої методики розслідування, а, отже, і формування його криміналістичної характеристики як інформаційної моделі ретроспективного характеру, яка вміщує відомості про типові ознаки основних елементів злочинного механізму.

Важливим елементом криміналістичної характеристики службової недбалості є обстановка вчинення злочину. Загалом значення цього компонента для побудови інформаційної моделі певного виду або групи злочинів полягає в тому, що він містить типові відомості про зовнішні умови, в яких відбувається певна подія.

Стосовно службової недбалості є можливість визначити структуру обстановки злочину як елемента його криміналістичної характеристики. До неї вважаємо необхідним включити відомості про типові ознаки: 1) місця і часу злочинної події; 2) характер і умови діяльності установи (підприємства, організації), де відбулись події, та службової особи, яка вчинила недбалість; 3) поведінки третіх осіб, які мали відношення до процесів, пов'язаних із проявами службової недбалості.

Місце і час злочинної діяльності є найбільш типовими і поширеними складовими обстановки злочину.

За результатами нашого дослідження проблем формування криміналістичної характеристики службової недбалості визначено, що типовим місцем даного кримінального правопорушення виступають місця роботи службових осіб, які її вчиняють. Час вчинення злочину є робочим для відповідної установи, підприємства чи організації. При цьому його можна встановити лише досить тривалим відрізком (день, кілька днів, тижнів, місяців, років) і у багатьох випадках лише орієнтовно.

На відміну від злочинів загальної кримінальної спрямованості, для білокомерційної злочинності не завжди є важливою матеріальна обстановка на місці події. Службова недбалість в цьому

сенсі є досить показовою. Для її криміналістичної характеристики взагалі не мають значення географічні ознаки місця події, об'єкти, що на ньому знаходяться, тощо. Самого місця події як такого у більшості випадків немає, є лише те місце, де службова особа неналежним чином виконує свої обов'язки. Натомість набагато більшого значення набувають характер і умови діяльності установи (підприємства, організації), де відбулись події, та службової особи, яка вчинила недбалість.

До їх числа ми відносимо: 1) характер і стан нормативно-правового регулювання сфери діяльності установи; 2) організаційні умови діяльності установи та/або конкретної службової особи; 3) стан зовнішнього та внутрішнього контролю за якістю діяльності службової особи.

Ще одним елементом обстановки службової недбалості є поведінка третіх осіб, які мали відношення до процесів, пов'язаних з нею. Маємо на увазі, зокрема, такі складові компоненти: 1) поведінка керівників службової особи у відповідних ситуаціях професійної діяльності; 2) поведінка підлеглих; 3) поведінка осіб, які причетні до технологій злочинної діяльності, пов'язаних із проявами недбалості.

Поширенню випадків службової недбалості сприяють такі прояви поведінки керівників: 1) відсутній або недостатній рівень контролю за підлеглими; 2) спонукання підлеглих до порушень у професійній діяльності заради невірних «інтересів установи», шляхом створення помилкового уявлення про передумови для кар'єрного зростання, залякування звільненням або негараздами для кар'єри у випадку дотримання встановлених вимог у складних умовах і т. п.; 3) безвідповідальність і формалізм у діяльності з добору персоналу, організації його навчання, підвищення кваліфікації, перепідготовки тощо; 4) неналежне виконання функцій щодо створення достатніх умов фінансування та матеріально-технічного забезпечення діяльності підпорядкованих установ і створення таким чином складних умов якісної реалізації ними своїх функцій.

Для поведінки підлеглих службової особи, яка вчиняє недбалість, досить характерним є байдуже ставлення до інтересів установи, намагання беззаперечно виконувати вказівки керівництва, відсутність сили волі вказати керівникові на прогалини та помилки у певній сфері службової діяльності.

Найбільш небезпечною та складною для виявлення та запобігання є поведінка учасників організованих груп, злочинних

організацій, які цілеспрямовано впливають на діяльність службових осіб, провокуючи їх на прояви недбалості, яка, у свою чергу, полегшує вчинення спланованих злочинних технологій. Такими діями є підкуп, залякування, обман самих службових осіб, членів їхніх сімей, керівників, підлеглих, контрагентів тощо.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що типова обстановка службової недбалості характеризується таким чином: кримінальне правопорушення вчиняється в основному в робочий час, у приміщенні установи (підприємства, організації), де працює службова особа. Завжди має місце відступ від нормативних правил відповідної діяльності, проте в умовах її недостатнього організаційного стану та неналежного зовнішнього та внутрішнього контролю за якістю роботи правопорушника. Також вчиненню злочину нерідко сприяє неналежна поведінка (підбурювання, байдужість до інтересів служби, безвідповідальність) з боку третіх осіб (керівників і підлеглих службової особи).